

JEL G21
УДК 336:71:65

З. Васильченко, д-р екон. наук, проф.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,
І. Васильченко, д-р техн. наук, проф.

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, Київ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

Розвинуто методологічні підходи до аналізу та оцінки фінансової безпеки банку. Обґрунтовано, що розробка й оцінка стратегічних рішень з управління фінансовою безпекою банку базується на тривірневій системі показників: первісних показниках фінансової звітності банку; сукупності спеціальних узагальнених показників, які найбільшою мірою консолідують інформацію щодо управлінських рішень у банку; інтегральному показнику фінансової безпеки банку.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий стан банку, аналіз, оцінка, інтегральний показник.

Постановка проблеми. Гарантування фінансової безпеки є важливою передумовою розвитку будь-яких економічних систем. Несвоєчасне усунення проблем у функціонуванні однієї з ланок банківської системи здатне спричинити негативні наслідки у масштабах усієї економіки країни. Варто виділити наступні важливі якості, що характеризують фінансову безпеку системи: незалежність, стійкість, здатність до саморозвитку і прогресу. Більш того, слід врахувати ще й ту важливу обставину, що фінансова безпека має певну ієрархічну залежність, оскільки банк є підсистемою систем вищих порядків: банківської, кредитної, фінансової і, насамкінець, економічної, то й категорію, власне кажучи, самої безпеки слід розглядати у такому логічному взаємозв'язку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціальна література трактує економічну безпеку як стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальної спрямованості політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів [1;2]. Вагомим внеском у теорію і практику дослідження економічної безпеки є наукова праця професора Ковальчука Т.Т. [3]. У концепції фінансової безпеки України, розробленій Інститутом економічного прогнозування при Національній академії наук України, під фінансовою безпекою розуміється захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин [4]. Врешті, нині з'явилися лише перші ґрунтовні наукові праці, які присвячено дослідженню окремих факторів, що можуть спричинити погіршення фінансової безпеки бізнесу загалом та банківського сектору зокрема [5]. Так, деякі дослідники під фінансовою безпекою банку розуміють "здатність протистояти деструктивним змінам на фінансовому ринку і забезпечити виживання в конкурентній боротьбі банківського бізнесу" [6]. Споріднена точка зору висловлюється й авторами інших наукових праць [7;8;9].

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Пошук досконалої методики аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, а також формування системи показників щодо її кількісного визначення залишається актуальною проблемою.

Мета статті. Метою статті є дослідження методологічних підходів до аналізу та оцінки фінансової безпеки банку, обґрунтування оптимальних стратегічних рішень з управління фінансовою безпекою на рівні окремо взятої банківської установи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Природно стверджувати, що банк є складною, ієрархічною, динамічною, керованою, цілеспрямованою системою, здатною до саморозвитку. За способом взаємодії із зовнішнім середовищем він представляє собою відкрити систему, яка функціонує в умовах невизначеності (відсутності детермінованості). А тому фінансова безпека банку визначається й рівнем фінансової безпеки усіх

підсистем, які входять до його складу. Це не суперечить методології системного аналізу, яка дозволяє виражати параметри розглядуваної системи через параметри її складових, з метою одержання комплексної логічної моделі. Однак, слід врахувати, що при цьому система буде володіти низкою додаткових властивостей, які не притаманні ні одній із складових даної системи.

Загалом вихідним і визначальним моментом у процесі дослідження фінансової безпеки банку буде оцінка її рівня шляхом обґрунтування концепції єдиного інтегрального показника E . Він має містити в якості параметрів основні показники, які найбільш точно характеризують результати діяльності банку, передусім це показники достатності капіталу, темпів росту капіталу, оцінки ліквідності і доходності активів.

Припустимо, що знаючи динаміку інтегрального показника E , який відображає і підсумовує інформацію про дохідність операцій, ліквідність банку, достатність капіталу і темпи його росту, керівництво банку, поперше, реалістично уявляє фінансовий стан банку, по-друге, зможе завчасно, до виникнення внутрішньобанківської кризи, поліпшити становище банку на фінансовому ринку, по-третє, зможе захистити банк від негативного впливу зовнішніх чинників у разі констатації кризи на рівні банківської системи країни загалом.

Інтегральний показник E з такими властивостями відіграє ніби то роль умовного експерта, оскільки він за незмінними правилами та в єдиний спосіб дає зведену оцінку діяльності банку за основними показниками: доходності, ліквідності, достатності капіталу і темпів росту капіталу. Для поглибленого дослідження запропонованої категорії надалі передбачається використання показників саме вказаного змісту. З метою інтеграції (зведення) багатьох властивостей реальних об'єктів в один інтегральний показник звернемося до теорії надійності. Згідно з цією теорією інтегральний показник, що розглядається, є функцією надійності.

Функція надійності будується для одержання кількісної оцінки стійкості об'єктів, явищ, процесів тощо. Вихідними даними для її побудови є переваги експертів: тобто їх суб'єктивні думки про стабільність об'єктів, що вивчаються, які висловлюються ними відносно або різних об'єктів, або одних і тих же об'єктів, але за різних обставин. Системі індивідуальних властивостей конкретного досліджуваного об'єкта (банку) в кожному окремому випадку може бути притаманний ряд особливостей, які не виключають і не доповнюють одна одну. Такі особливості індивідуальних переваг природно приводять до їх поділу на *компенсаційні*, *некомпенсаційні* та *частково компенсаційні* переваги. Подальші дослідження провадитимуться з використанням абстрактних показників f_i цінності різних характеристик досліджуваних об'єктів. Кожен із m показників f_i оцінює якусь із сторін фінансової безпеки банку.

Компенсаційна – це така перевага на множині можливих значень часткових показників f_1, f_2, \dots, f_m оцінки діяльності банку, за якої погіршення (зменшення) будь-якого з показників, причому на довільну величину Δf_j , може бути компенсовано покращенням (збільшенням) якихось інших показників. Це означає наступне: якщо на якийсь момент часу фінансовий стан банку описувався набором значень (f_1, f_2, \dots, f_m) , а через деякий час можливий стан $(f_1 - \Delta f_1, \dots, f_j, \dots, f_m)$, в якому перший показник зменшиться на Δf_1 , то завжди можна підібрати таку надбавку Δf_j деякого показника з номером j , що стан (f_1, f_2, \dots, f_m) буде рівноцінним становищу $(f_1 - \Delta f_1, \dots, f_j + \Delta f_j, \dots, f_m)$. Іншими словами, надбавка Δf_j компенсує погіршення (зменшення) показника f_1 . Якщо така компенсація можлива при погіршенні будь-яких із m показників, то перевага – компенсаційна. Зрозуміло, кількість показників, що погіршуються, має бути менше їх загального числа – m .

Некомпенсаційна – це така перевага, у якій погіршення будь-якого із показників на довільну величину не може бути компенсовано навіть необмеженим покращенням всіх останніх показників. Це означає, що стійкість фінансового стану банку, який описується набором (f_1, f_2, \dots, f_m) завжди вище, ніж стійкість стану з набором $(f_1 - \Delta f_1, f_2 + \Delta f_2, \dots, f_j + \Delta f_j, \dots, f_m + \Delta f_m)$, незалежно від величини Δf_1 ($\Delta f_1 > 0$) і Δf_j ($\Delta f_j > 0$). Навіть якщо для всіх $j \neq 1$ $\Delta f_j \rightarrow \infty$, ці надбавки до значень f_1, f_2, \dots, f_m не компенсують погіршення значення показника f_1 . Аналогічні твердження вірні, коли відбувається погіршення будь-якого із показників f_i по відношенню до стану (f_1, f_2, \dots, f_m) .

Якщо експерт схильний до некомпенсаційної переваги, то для нього покращення фінансового стану банку (f_1, f_2, \dots, f_m) передбачається тоді і тільки тоді, коли всі компоненти f_i , $i = 1, 2, \dots, m$ збільшуються на будь-які додатні числа.

Частково-компенсаційна – це перевага на множині всіх можливих значень часткових показників f_1, f_2, \dots, f_m , які не є ні компенсаційними, ні некомпенсаційними. Це може бути за таких умов:

а) серед часткових показників оцінки діяльності банку є підмножина показників, для якої можлива компенсація погіршення одних показників за рахунок покращення інших, але є і такі підмножини, погіршення показників в котрих не компенсується покращенням інших, надалі це будемо називати вибірковою компенсацією;

б) для деяких або всіх показників існують "критичні зони" значень, при попаданні в які стає неможливим заміщення стійкості (компенсація показника) за рахунок покращення інших показників, причому розміри і "положення" критичних зон не залежать від величини інших часткових показників; поза критичними зонами часткових показників має місце правило заміщення стабільності показників іншими;

в) має місце випадок "б", але розміри і "положення" критичних зон у показників залежать від значень решти часткових показників (надалі – взаємозалежна часткова компенсаційна перевага);

г) має місце комбінація ситуацій "б" і "в".

Для компенсаційних переваг можна побудувати функцію надійності, більше того, для деяких видів цих переваг розроблені коректні в математичному розумінні алгоритми побудови функцій надійності. Проілюструємо власну логіку в такий спосіб. Нехай розглядаються лише два узагальнені показники оцінки фінансового стану банку: ліквідності та доходності. Для того, щоб переваги були б незалежними за цими показниками, необхідно і достатньо, щоб мало місце наступне:

а) чим вища ліквідність банку, тим краще це для банку, незалежно від того, яка при цьому у нього доходність; б) чим вища доходність банку, тим краще це для банку, незалежно від того, яка при цьому у нього ліквідність.

Якщо вірне твердження "а" і невірне твердження "б", то кажуть, що перевага за ліквідністю незалежна від доходності. Якщо вірне твердження "б" і невірне твердження "а", то кажуть, що ця перевага за доходністю незалежна від ліквідності банку. Якщо вірні обидва твердження, то кажуть, що перевага в цілому взаємозалежна за двома частковими показниками, в даному випадку за ліквідністю і доходністю.

Огляд наукових джерел із досліджуваної проблематики дозволяє нам стверджувати, що поки не існує об'єктивних методів, які дозволяють дати однозначну кількісну оцінку фінансової безпеки банку. У той же час єдиним критерієм об'єктивності залишається практика, накопичення досвіду застосування функції надійності в конкретній предметній сфері діяльності. Навіть у тих випадках, коли теоретично можна побудувати функцію надійності, теорія не гарантує її єдиність. Така функція може бути багатозначна. Не випадково численні банківські кризи слугують підтвердженням того, що таких кількісних законів функціонування банків не існує.

Однак, попри існування такого підходу повернемося до аналізу умов незалежності переваг банкіра при оцінці фінансового стану банку за показниками ліквідності і доходності. Природно, що знайдуться керівники банку, які вважатимуть вірним або твердження "а", або твердження "б", або і те, і друге. Напевно знайдуться ті, хто буде не згодний з будь-яким із цих тверджень. Розуміється, що прихильники відповідних тверджень знайдуть багато вагомих аргументів, вагомих у їх власних очах, але спірних з погляду інших спеціалістів. У протилежному випадку відповідні твердження трансформувалися б в істину, чи то дві сторони були б абсолютно неправі. Тут і надалі термін "абсолютний" тлумачиться як "об'єктивно реальний". Якщо твердження абсолютно невірне, то це означає, що воно невірне для всіх випадків життя.

Серед фахівців з банківської справи превалюють прихильники наступних правил: 1) ліквідність банку зростає разом зі зростанням доходності, а при падінні доходності нижче певного рівня ліквідність має дещо знизитися, якщо це вмотивовано потребою збільшення прибутковості операцій; 2) з досягненням певних рівнів власне саме зростання ліквідності і прибутковості має знизитися, якщо необхідно збільшити власний капітал банку. Наведені міркування свідчать про невиконання умов взаємної незалежності переваг за показниками ліквідності, доходності, темпами росту капіталу, достатності капіталу.

З огляду на такий підхід можна стверджувати, що компенсаційна перевага за таких обставин – недоцільна. Іншими словами її використання в силу особливостей ведення банківського бізнесу виключається зі складу інших можливих оцінок розвитку банків, що побудовані на принципах компенсації часткових показників ліквідності, доходності, темпів росту капіталу і достатності капіталу. Разом з тим, використання принципу компенсації може бути допустимим при одержанні зведеної оцінки однієї із узагальнюючих характеристик фінансового стану банку. Приміром, для оцінки ліквідності банку можна було б використати середньозваже-

ну величину від декількох показників ліквідності, обраних із числа тих, що використовуються на практиці. Крім того, застосування принципу компенсації цілком доцільно для одержання інтегральної оцінки фінансової безпеки банку поза "критичними зонами" для показників ліквідності, доходності, темпів росту капіталу, достатності капіталу, тобто у випадках "б" і "в" частково компенсаційної переваги.

В загальному випадку для некомпенсаційної переваги не існує функції надійності, яка відображає всі особливості даної переваги. Це означає, що якщо задана деяка функція показників ліквідності, доходності, темпів росту капіталу, достатності капіталу, то стану економічної безпеки банку, що характеризується самим великим значенням функції надійності, має віддаватися перевага. Однак, при порівнянні цього рішення з рішенням, одержаним неформальним шляхом, воно може виявитися гіршим. І навпаки, варіанти стану фінансової безпеки банку, яким віддана перевага за неформальними оцінками, можуть мати значення функції надійності менші, ніж у варіантів, яким не віддавалася перевага за оцінкою експертів. Отже, теоретично функція надійності з потрібними властивостями відсутня. Між тим некомпенсаційна перевага у вживаному формулюванні вбачається більш прийнятною для інтегральної оцінки фінансової безпеки, ніж компенсаційна. Відсутність функції надійності для загального випадку в банківській практиці ускладнює можливість застосування цієї переваги на практиці.

Ми виходимо з того, що можливо побудувати функцію надійності, яка зберігатиме властивості некомпенсаційної переваги для таких випадків:

1) значення всіх часткових показників, що враховуються при розрахунку оцінок фінансової безпеки, мають бути кінцевими величинами, відомими ще до розрахунків інтегрального показника, окрім цього мають бути відомі стратегічні цілі розвитку банку як сукупність ідеальних значень всіх врахованих показників; 2) оцінка кожного часткового показника здійснюється з деякою заданою точністю, що визначається числом врахованих розрядів після коми чи розрядів до коми. Зберігаючи узагальненість міркувань, припустимо, що умова "а" виконана так, що відомі стратегічні цілі розвитку банку, які беруться в якості ідеальних значень $f_1^+, f_2^+, \dots, f_m^+$ часткових показників стану фінансової безпеки. Якщо банк досягне значень $f_1^+, f_2^+, \dots, f_m^+$ одночасно за m показниками, які враховано, то його стратегічні цілі розвитку буде досягнуто на 100 %.

Нехай на поточний момент часу значення показників, які враховано, становлять f_1, f_2, \dots, f_m . Поділимо їх на ідеальні значення і одержимо безрозмірні величини
$$\phi_i = \frac{f_i}{f_i^+}, \quad i = 1, 2, \dots, m.$$
 Кожне з них знаходиться в діапазоні від 0 до 1. Таким чином, вони співвимірні та мають однаковий масштаб.

Пропонуємо будувати інтегральну оцінку фінансової безпеки банку (E) в такий спосіб: 1) знайдемо найменше з чисел ϕ_i . Нехай воно відповідає показнику з номером i_1 ; 2) одержане число ϕ_{i_1} помножимо на 100 %. Округлимо результати до цілої частини числа E ; 3) виключивши з розгляду значення ϕ_{i_1} , знаходимо серед решти чисел найменше. Нехай це буде ϕ_{i_2} . Округлимо це число з точністю до заданого числа розрядів: якщо оцінку часткових показників допускається проводити з точністю до одного розряду, то округлення ϕ_{i_2} здійснюється з точністю до першого розряду після коми, і т. д. Округлене число приєднуємо після коми до

раніше одержаного числа E . В результаті цього маємо число з цілою частиною (меншою або рівною 100 %) і дробовою частиною; 4) повторюємо пошук найменших з решти невикористаних чисел ϕ_i , округлюємо їх з точністю до заданих розрядів після коми, приєднуємо одержані числа справа до раніше одержаного числа E до тих пір, поки не будуть оброблені і використані всі числа; 5) якщо при пошуку найменшого із невикористаних чисел ϕ_i знайдеться не одне число, то на цьому кроці використовується значення показника з найменшим умовним порядковим номером. Якщо хоча б одне з чисел ϕ_i дорівнює 1, то попередній розряд збільшується на 1.

Розглянутий алгоритм у сукупності своїх кроків призводить до запланованого результату – формування величини E , що відображає в процентах ступінь досягнення стратегічних цілей підвищення фінансової безпеки банку. Слід зауважити, що показник E не відображає абсолютної цінності стійкого фінансового стану банку. Він має зміст лише за умови, коли є переконання в цінності для банку визначення "ідеального" стану фінансової безпеки – $(f_1^+, f_2^+, \dots, f_m^+)$. Проілюструємо використання запропонованого алгоритму на гіпотетичному прикладі.

Нехай після вибору ідеальних значень f_i^+ і одержання гіпотетичних значень f_i розраховано наступні значення: $\phi_1 = 0,55$, $\phi_2 = 0,68$, $\phi_3 = 0,46$, $\phi_4 = 0,81$.

Прийнятними можуть бути оцінки ϕ_i з точністю до одного розряду після коми: ϕ_1 – значення показника ліквідності, ϕ_2 – показника доходності, ϕ_3 – показника темпів росту капіталу, ϕ_4 – показника достатності капіталу. У відповідності з правилами розрахунку інтегрального показника E після першої ітерації (кроку) алгоритму маємо: $E = 50$ %. (Тут найменшим є число 0,46. Після округлення до першої значущої цифри після коми одержимо число 50 %).

На другому кроці найменшим числом з решти чисел, після виключення із розряду числа $\phi_3 = 0,46$, є число $\phi_1 = 0,55$. Після округлення до 0,6 і приєднання до раніше одержаного числа E одержимо величину $E = 50,6$ % і т.д. Після четвертої ітерації алгоритму маємо: $E = 50,678$ %.

Розрахована величина E має цінність не лише як інтегральна кількісна оцінка фінансової безпеки банку, але й головним чином, як вказівник черговості постановки і вирішення управлінських завдань у банку. Проаналізуємо одержане число $E = 50,678$ %. Воно показує, що у відповідності з концепцією економічної безпеки некомпенсаційних співвідношень між частковими показниками першочерговим завданням керівництва є підвищення темпів росту капіталу (ϕ_3) як мінімум до рівня значення показника ліквідності (ϕ_1). Без цього заходи по підвищенню ліквідності (ϕ_1), доходності (ϕ_2) і достатності капіталу (ϕ_4) не приведуть до помітного підвищення економічної безпеки банку. У кращому випадку, якщо ϕ_1 досягне значення 1 і $\phi_2 = 1$, і $\phi_4 = 1$, то ціла частина E збільшиться всього на 1 (тобто стане рівною всього 51). А ось зростання найменшої з величин ϕ_3 до 0,55 збільшує цілу частину числа E на 6 % (якщо не робити округлення). Якщо б показники ϕ_i були б незалежні, то самим оптимальним варіантом у цій

ситуації було б пряме збільшення ϕ_3 до рівня 0,55. Отже, найближче завдання банку – збільшення темпів росту капіталу до значення 0,55. Інша річ, як це зробити і на скільки при цьому змінюються інші показники. Головне, щоб при зростанні ϕ_3 до 0,55 інші показники не падали нижче 0,55. Наступним завданням банку має бути підвищення темпів росту капіталу зі значення 0,55 і ліквідності банку зі значення 0,55 до рівня 0,68 кожен, за умови, що ϕ_4 не знизиться нижче 0,68. Третім завданням банку має стати одночасне підвищення до 0,81 показників ліквідності, доходності і темпів росту капіталу при збереженні достатності капіталу на рівні $\phi_4 = 0,81$. Четвертим завданням банку має бути одночасне підвищення до 1 всіх чотирьох показників. Так має виглядати політика розвитку банку по вирішенню чотирьох стратегічних задач. Її результатом повинні стати значення $f_1 = f_1^+$, $f_2 = f_2^+$, $f_3 = f_3^+$, $f_4 = f_4^+$. Терміни ж вирішення чотирьох стратегічних задач банку повинні визначатися з інших додаткових міркувань.

Розуміння суті такого підходу до визначення інтегральної числової оцінки фінансової безпеки банку слід покласти на теорію надійності, що виділяє окремі класи (види) некомпенсаційної переваги. Запропонований вище алгоритм спирається на логіку некомпенсаційної переваги, у якій цінність певного набору значень часткових показників визначається найменшим зі значень, а при наявності нормованих оцінок $\phi_i = f_i / f_i^+$ – найменшим із чисел ϕ_i .

У свою чергу, для банківської практики є надзвичайно важливим саме реалістичне встановлення співвідношень між частинним і інтегральним показником, властивих частково – компенсаційній перевазі. Серед різновидів останньої, з огляду на вимоги НБУ щодо виконання ряду економічних нормативів, найбільш коректними щодо використання в банківській практиці будуть групи співвідношень, проаналізовані нами вище при визначенні частково – компенсаційної переваги як варіанти "б", "в" і "г": співвідношення в кожній з цих груп передбачають наявність як мінімум однієї критичної зони за частинними показниками, що враховуються. Невиконання вимог НБУ по достатності капіталу, ліквідності та ін. еквівалентне попаданню відповідних показників в критичні зони, що у свою чергу логічно робить фінансову безпеку рівною нулеві. Викладенні міркування дозволяють стверджувати, що основна увага має бути приділена питанням застосування в банківській практиці частково – компенсаційного співвідношення між інтегральним показником фінансової безпеки і узагальненими показниками достатності капіталу, ліквідності, доходності, темпів росту капіталу.

Якщо узагальнити і систематизувати викладені положення, то можна дійти висновку, що розробка і оцінка стратегічних рішень по управлінню фінансовою безпе-

кою банку має ґрунтуватися на трьохрівневій системі показників. На верхньому рівні системи знаходиться інтегральний показник – рівень фінансової безпеки банку, а також його аргументи, які можна назвати спеціальними узагальненими показниками. Інтегральний показник може бути числовою функцією або якісним параметром з декількома градаціями рівня конкурентоспроможності (фінансової безпеки). В останньому випадку число можливих градацій і суть кожної з них встановлюється керівництвом банку.

На другому рівні системи оцінки стратегічних рішень з управління фінансовою безпекою банку необхідно застосувати традиційні показники достатності капіталу, ліквідності, доходності і темпів росту капіталу. Вони повинні використовуватися банківськими працівниками у відповідності з тими технологіями, які прийняті в банку. Одержувані за їх допомогою оцінки – це вихідні дані для розрахунку значень спеціальних узагальнених показників – аргументів інтегрального показника.

Третій рівень системи показників оцінки стратегічних рішень утворюють первісні показники, які фігурують у фінансовій звітності банку. За своєю сутністю вони підходять лише для оцінки фактичного стану банку і його ретроспективних станів, тобто лише для оцінки ходу виконання стратегічних рішень. Прогнозування можливих варіантів фінансового стану банку за такої деталізації навряд чи приведе до коректних результатів: розсіювання даних цього виду буде і теоретично, і практично дуже великим. Однак, первісні показники слід використовувати як вихідні дані для розрахунків значень спеціальних узагальнених показників фінансової безпеки.

Висновки. Отже, підбиваючи підсумок, можна стверджувати, що поєднання трьох рівнів агрегації даних про фактичну і можливу діяльність банку дозволяє менеджерам гнучко управляти установою та швидко адаптуватися до нових умов ринкової кон'юнктури, не втрачаючи контроль над станом фінансової безпеки банку.

Список використаних джерел

1. Мунтян В.І. Економічна безпека України [Текст]: [монографія] / Мунтян В.І. – Видавництво КВІЦ, 1999. – 463 с.
2. Экономическая безопасность: производство – финансы – банки / Под ред. Сенчагова В.К. – М.: Финстатинформ, 1998. – 621 с.
3. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика [Текст]: [монографія] / Ковальчук Т.Т. – К.: Товариство "Знання", КОО, 2004. – 638 с.
4. Барановський О.І. Фінансова безпека [Текст]: [монографія] / Барановський О.І. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
5. Грушко В. Фінансова безпека бізнесу: податковий аспект [Текст]: [монографія] / Грушко В., Лаптев С., Кошембар Л. – К.: Університет економіки та права "КРОК", 2010. – 256 с.
6. Основы банковской деятельности / Под ред. К. Р. Тагирбекова. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 720 с.
7. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності / Зубок М.І.: Навч. пос. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
8. Основы экономической безопасности: Уч. пособие под ред. Олейникова Е.А. – М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 1997. – 211 с.
9. Экономическая безопасность [Текст]: [монографія] / Под ред. Олейникова Е. – М.: РЭА им.Плеханова, 2000. – 285 с.

Надійшла до редколегії 01.08.13

З. Васильченко, д-р экон. наук, проф.

КНУ імені Тараса Шевченка, Київ,

І. Васильченко, д-р техн. наук, проф.

Украинский государственный университет финансов и международной торговли

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ ОСНОВЫ МОДЕЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКА

Развито методологические подходы к анализу и оценке финансовой безопасности банка. Обосновано, что разработка и оценка стратегических решений по управлению финансовой безопасностью банка базируется на трехуровневой системе показателей: первичных показателей финансовой отчетности банка; совокупности специальных обобщенных показателей, которые в наибольшей степени консолидируют информацию касательно управленческих решений в банке; интегральном показателе финансовой безопасности банка.

Ключевые слова: финансовая безопасность, финансовое состояние банка, анализ, оценка, интегральный показатель.

Z. Vasylychenko, Doctor of Sciences (Economics), Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
I. Vasylychenko, Doctor of Sciences (Mathematics), Professor
Ukrainian State University of Finance and International Trade, Kyiv

SOME ASPECTS OF METHODOLOGICAL BASIS OF BANK'S FINANCIAL SECURITY MODELING

Developed methodical approaches for assessing financial safety of bank. Proposed by authors theoretical concept of integral bank's financial security index has in its basis indicators of capital sufficiency, capital growth, liquidity and return on assets. Bringing together all the mentioned values is appropriate to do using the reliability function. As an input data for setting this function serve expert evaluations regarding the stability of the object that is under consideration. It was found out, that typically system of expert evaluations has couple of features (advantages), which don't exclude and also don't complement each other. These features authors consider by separating them as compensational, non-compensational and partly compensational advantages. It was proved, that in banking it is extremely important itself the realistic setup of the ratio between partial and integral indicators, which are partly inherent to-compensational advantage. Proved that the developed approaches for assessing strategic decisions on financial safety of bank are based on three-level index system: bank's primary accounting figures; aggregate of special generalized figures which consolidate information on management decisions made in bank to the most possible extent; integral indices of financial safety of bank.

Keywords: financial security, financial state of bank, analysis, valuation, integral index.

JEL C4:01:Z1
УДК 330.3413.

З. Галушка, д-р екон. наук, проф.,
О. Лусте, асп.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ: КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ ПІДХІД

У статті визначено роль господарського менталітету як важливого чинника соціально-економічних трансформацій, проаналізовано методіку аналізу ментальних відмінностей, проведено кореляційно-регресійний аналіз залежності ментальних характеристик суспільства та показників економічного розвитку країни, окреслено перспективи подальших досліджень цієї проблематики.

Ключові слова: господарський менталітет, соціально-економічна політика, інноваційний розвиток, міжнародні індекси ефективності економіки, кореляційна залежність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Господарський менталітет є довготерміновою детермінантою економічної поведінки людини, чинником суспільного прогресу або регресу, залежно від того, які характеристики є домінуючими в ментальній структурі нації. Він виявляє вплив на соціально-економічні трансформації на мікро-, мезо- та макrorівнях, що проявляється у формуванні мотивів та моделей поведінки працівників, визначає рівень їхньої економічної активності; дозволяє сформулювати різні підходи до управління, стилів керівництва, функціонування і розвитку організаційної структури підприємства; під впливом господарського менталітету відбуваються процеси соціалізації економіки країни, він сприяє економічній інтеграції країни, формуванню її конкурентного потенціалу, визначає рівень її економічної свободи. На наш погляд, це актуалізує необхідність діагностики ментальних характеристик населення кожної конкретної країни, виявлення домінуючих у суспільстві стереотипів і цінностей. Тільки у результаті таких досліджень отримується інформація про реально існуючі неформальні правила, яка у подальшому може бути використана для розробки стратегічних і тактичних кроків соціально-економічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Вплив специфічної ролі культурно мотивованих норм у ринковому середовищі досліджували Г. Хофстеде, Ш. Шварц, Р. Льюїс, Ч. Хампден-Тернер, Ф. Тромпенаарс, Г. Тріандіс. У вітчизняній та російській науці вченими Г. Комих, Т. Гайдай, О. Бондаренко, А. Гриценком, Г. Пилипенко, Р. Нуреевим, Ю. Латовим, Т. Вуколовою, А. Шастіткою активно вивчали проблеми господарського менталітету та основних факторів його формування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Слід

зауважити, що дотепер недостатньо розроблено є методологія оцінки впливу господарського менталітету на соціально-економічний розвиток держави.

Метою статті є вивчення взаємозалежності показників економічного розвитку держави та основних складових господарського менталітету суспільства шляхом удосконалення методології її оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На наш погляд, для оцінки впливу господарського менталітету на характер соціально-економічних перетворень у суспільстві найбільш вдалою є концепція Г. Хофстеде. Основою цієї методології є аналіз ментальних характеристик різних етнічних груп з використанням формалізованих методів. Г. Хофстеде виділив 4 основні показники, за допомогою яких можуть бути охарактеризовані та описані пануючі ціннісні системи представників різних країн і етнічних груп, що дає можливість встановити положення будь-якої країни на загальносвітовій ментальній карті [10]: дистанція влади (Power Distance – PDI); індивідуалізм (Individualism – IDV); мужність (Masculinity – MAS); прагнення уникнути невизначеності (Uncertainty Avoidance – UAI); довгострокова орієнтація (Long-Term Orientation – LTO).

Всі показники Г. Хофстеде зазвичай варіюються в інтервалі від 0 до 100 балів, хоча можливі і більш екстремальні значення [7]. "Дистанція влади" визначає ступінь нерівності в розподілі влади між людьми, який для населення країни є прийнятним. Показник у своєму крайньому високому значенні припускає можливість встановлення авторитарного управління економікою, розвиток корупційних схем. Українські показники сприяють абсолютній децентралізації економіки, анархії виробництва, глибоким кризам. Відтак, кожному зі світових культур можна оцінити як культуру з більшою або меншою дистанцією влади [5].